

Motion till riksdagen 2007/08:N386

av Per Bolund m.fl. (mp)

Fildelning

Sammanfattning

I valrörelsen 2006 blev frågan om kriminalisering av fildelning upp på agendan. När frågan ställdes till partiledarna var nästan alla eniga om att det inte är rimligt att kriminalisera och jaga över en miljon människor.

Ett år efter valet är det nytt ljud i skällan, nu ställer sig de borgerliga partierna istället bakom att inskränka individernas rättigheter på Internet och att låta privata aktörer jaga fildelare. Nyligen kom en utredning vars förslag ökar klappjakten snarare än anpassar lagar och regler till den verklighet som råder.

Vi lever i en värld där tekniken och **metoderna** (sätten) att kommersialisera och föra ut kulturen, ständigt utvecklas. Den film som skapats hinner knappt ut till biosalongen, förrän en perfekt kopia finns tillgänglig för alla med snabb uppkoppling mot Internet. Detta medför såväl utmaningar som risker för kulturskaparen.

Under senare tid har frågan om upphovsrättens hantering i det digitaliserade informationssamhället ställts på sin spets.

Denna situation ställer oss som medborgare inför ett dilemma. Skall vi med alla tillgängliga medel förhindra spridningen och därmed öka övervakningen av vad som sker på Internet? Eller skall vi hitta former för att kompensera de rättighetsförluster som sker?

Vår slutsats är att ett skyddande av upphovsrätten, oavsett kostnader och oavsett intrång i den personliga integriteten, inte kan ske. Vi vill inte ha ett samhälle där värnandet om upphovsrätten och äganderätten leder till nästintill fullständig övervakning av enskilda.

Vi behöver ett system som bättre kombinerar goda villkor för kulturutövare med en rimlig lagstiftning. Vi vill bland annat avkriminalisera all nedladdning som inte sker i vinstsyfte, se över kassettavgiften och stärka det rättsliga stödet till enskilda upphovsrättsinnehavare.

Frågan är vad det är som gäller i riksdagen, det ledamöterna sade före valet eller efter? Den här motionen ger dem en möjlighet att visa det.

Fel! Okänt namn på

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	1
Förslag till riksdagsbeslut.....	3
Den tekniska utvecklingens konsekvenser	4
Kriminaliseringen.....	4
Vad sade partierna i valrörelsen?.....	6
Sammanfattning.....	6
Kompensationen till upphovsrättshavarna.....	7
Den nya ersättningen	7
Tekniska hinder och nya tvång	8
Slutsatser	9

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att ändra påföljden för brott mot upphovsrättslagen som enskilda privatpersoner kan begå.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om legalisering av nedladdning av upphovsrättsligt skyddat material.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om motsättningen mellan bekämpandet av brott mot upphovsrätten och annan brottslighet som sker på Internet.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att inskränka möjligheten att använda s.k. tekniska skydd för att försvåra ett legalt användande av skyddat material.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att utöva en förstärkt och effektiv tillsyn över hur branscherna för tillverkning och distribution av musik, film och dataprogram m.m. fungerar.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att konsumenter, som inte kan använda legalt införskaffat upphovsrättsligt skyddat material på grund av tekniska skydd, enklare än som är fallet i dag ska kunna få skadestånd av den som lagt in det tekniska skyddet.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige ska ta initiativ till omförhandling av internationella avtal och konventioner inom upphovsrättens område.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att den som fått sin integritet kränkt, utan att ha gjort sig skyldig till brott, ska ha rätt till skadestånd från staten.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att ändra de system för privatkopieringsersättningar som finns i dag och göra dem såväl mer teknikneutrala som omfattande.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att stärka kulturutövares möjligheter att få rättshjälp.¹
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av noggranna studier vid eventuella avkriminaliseringar.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att svenska myndigheter tillsammans med sina europeiska motsvarigheter ska arbeta för en förbättrad konkurrens mellan distributörer av musik, film och annat skyddat material.

¹ Yrkande 10 hänvisat till JuU.

Fel! Okänt namn på

Den tekniska utvecklingens konsekvenser

Med Internets utveckling har det blivit möjligt att kopiera information gränslöst, både geografiskt och till omfattning. Själva kopieringen är dessutom helt kostnadsfri förutsatt att **Internetuppkopplingen** (nätet) redan finns där. Det har gjort att den storskaliga distributionen av kultur, såsom musik, fotografier och film, numera kan utföras av privatpersoner utan ekonomisk vinning.

Fildelningen sker relativt anonymt, men den går fortfarande att spåra. Den tekniska utvecklingen lovar dock att förändra den saken. Redan idag finns det anonymitetstjänster på Internet, och även om de tjänster som finns idag ännu inte förhindrar spårning helt och hållet så tyder allt på att den tekniken bara ligger runt hörnet. I verkliga så kallade "darknets" kan den som delar med sig av information göra det helt anonymt, utan att någon har möjlighet att spåra dem. Den utvecklingen är skrämmande eftersom det skulle betyda att barnpornografibrott, narkotikabrott, dataintrång och andra grova brott skulle bli omöjliga att spåra. På så sätt finns det en mer djupgående motsättning mellan jakten på fildelare och övrig brottsbekämpning på Internet eftersom en jakt på fildelare driver på utvecklingen av sådana darknets.

Kriminaliseringen

Material som finns tillgängligt på Internet eller via digitala nätverk, är till sin natur oändligt kopieringsbara. Den tid är förbi när antalet kopior kunde regleras i avtal eller genom lagar.

Tiden är dessutom förbi när kopian var av sämre kvalitet än originalet eller när kopian över huvud taget skiljer sig åt från originalet. Detta ställer nya krav på definitionen av vad det upphovsrättsligt skyddade verket egentligen är och vad som egentligen sprids på nätet eller via nätverken. Frågan måste ställas om det över huvud taget är möjligt att kontrollera kopierings- och spridningsmöjligheterna.

Ett sätt att kontrollera spridningen och tillgänglighöret, är att spåra de så kallade IP-nummer som används och knyta dessa till fysiska eller juridiska personer. IP-nummer med tillhörande personuppgifter är inte uppgifter som är tillgängliga för var och en och som därmed inte utgör abonnentuppgifter. Det betyder att de utgör en sådan konfidentiell information som enligt lagen om elektronisk kommunikation endast får utlämnas av operatören vid misstanke om grova brott. Det är brott vars straffskala börjar på minst två års fängelse.

Just detta vill nu den statliga utredningen under Cecilia Renfors ändra på. Istället ska privata intresseorganisationer kunna jaga fildelare och sedan **tvunga operatörerna att** stänga av de kunder som fildelar. Vi anser att detta förslag är likvärdigt med att ålägga Posten att börja sprätta brev och granska vad människor skickar till varandra.

De enda som är positiva till utredningen är musikbranschens intresseorganisation som också sannolikt blir de som kommer att agera privatpolis på nätet.

Fel! Okänt namn på

IP-nummer som sådana är (därför) inte skyddade, men däremot de personuppgifter som döljer sig bakom dem. Ett effektivt skydd förutsätter att Internetoperatörerna skyddar innehavarna av dessa nummer. Dessutom lagras inte IP-nummer längre tid än som krävs för att kunna ta betalt av kunden. Detta rättsliga skydd är emellertid svagt.

Nu finns ett direktiv om elektronisk långtidslagring (Europaparlamentens och rådets direktiv 2006/24/EG om lagring av uppgifter som genererats eller behandlats i samband med tillhandahållande av allmänt tillgängliga elektroniska kommunikationstjänster eller allmänna kommunikationsnät). När detta är genomfört i Sverige kommer det att medföra ett tvång för Internetleverantörer och andra att laga IP-nummer och att göra dem tillgängliga för polisen för betydligt fler syften än som sker i dag och för mindre allvarliga brott än i dag.

Den tredje september presenterades regeringens utredning Musik och film på Internet – hot eller möjlighet? (Ds 2007:29). Där föreslås ytterligare skärpningar.

Till dessa kommer självfallet operatörerna att knyta personuppgifter på deras konsumenter. Exempelvis skulle brott mot upphovsrättslagstiftningen kunna medföra att IP-nummer med tillhörande personuppgifter lämnas ut. I den statliga utredningen Tillgång till elektronisk kommunikation i brottsutredningar (SOU 2005:38) har vidare lämnats konkreta förslag för hur kommunikation i elektroniska kommunikationsnät, skall kunna avlyssnas. Det handlar bl.a. om rätt att installera program för att läsa e-post och Internettrafik (hemlig dataavläsning).

Den som är dömd för upphovsrättsbrott kan i dag dömas till böter eller (högst) fängelse i högst sex månader.

Regeringen har nu kommit med ett förslag på ny lagstiftning för att skydda upphovsrättskyddat material, som skickades ut på remiss under sommaren 2007. Förslaget innebär bland annat att artistorganisationer, filmorganisationer och andra ska kunna begära ut namn på fildelare från Internetoperatörer, för att på egen hand kunna jaga dem. Med dagens lagstiftning är det enbart polis och åklagare som med hjälp av datorernas exklusiva Internetadresser via operatörerna kan spåra en enskild fildelare. Lagförslaget har sedan det presenterades kritiserats mycket hårt av svenska experter på upphovsrätt eftersom det innebär att den enskildes integritet kränks. Nyligen har också EU:s generaladvokat Juliane Kokott sällat sig till kritikerna. Generaladvokaten konstaterar, i ett 40-sidigt yttrande över det svenska lagförslaget, att datoranvändarnas integritet väger tyngre än upphovsrättsinnehavarnas rättigheter. Frågan kommer att avgöras av EG-domstolen senare i höst, om inte den svenska regeringen tar sitt förnuft till fånga och drar tillbaka förslaget, som annars ska börja gälla från den 1 juli 2008.

Våra slutsatser är att ett upprätthållande av dagens förbud mot användande av otillåtet utlagt skyddat material på Internet och digitala nätverk, kräver en ökad övervakning av individers beteenden. Polisen måste ha kraftigt ökade resurser och nya övervakningsmetoder för att kunna sköta bevakningen.

Vår farhåga är att de uppgifter som lagrats vid den digitala långtidslagringen och de lagar som förutspås i SOU 2005:38, då kommer att användas. Om

Fel! Okänt namn på

inte direkt, så efter ett tag och efter påtryckningar från polis och åklagare, starka upphovsrättsintressen och inte minst från amerikanska filmintressen. De har redan visat sig vara ytterst intresserade av vad som sker i Sverige.

Vad sade partierna i valrörelsen?

När fildelningen blev het i valrörelsen 2006 var partierna snabbt ute och ändrade åsikt. Moderatledaren, och efter valet statsminister, Fredrik Reinfeldt sade ”att jaga en hel ungdomsgeneration var inte syftet med nedladdningsförbudet, och inget som vi vill använda rättsväsendets resurser till”.

Göran Persson hakade på och sade: ”Jag tycker att den (fildelningslagen) bör ändras. Det här är en gammal teknik som är kopplad till några plastbitar som vi spelar musik på. Vi måste se till att ungdomar som gör den här nedladdningen inte upplever sig som kriminella.”

Centerpartiets Johan Linander skrev en artikel där partiet förespråkade en lagändring för ”att det skall vara lagligt att ladda ner upphovsrättskyddat material för privat bruk”.

Efter valet låter det annorlunda från alliansen. Nu ska istället fildelare jagas aggressivare. Att avkriminalisera visade sig bara vara tomt prat.

I riksdagen är det oklart var majoriteten finns. Många borgerliga ledamöter ställde sig bakom Reinfeldts uttalanden i valrörelsen, men har sedan inte tvingats leva upp till sina vallöften. Samma sak gäller ledamöter från andra partier.

Sammanfattning

Det är i dag i stort sett omöjligt för enskilda konsumenter att veta om film eller musik som finns tillgänglig på nätet, är lagligt eller olagligt ditlagd. Det är likaså möjligt att sprida ofantliga mängder av kopior av skyddat material på nätet, utan möjlighet att spåra vem som lagt dit det. För att upprätthålla dagens straff i upphovsrättslagen kommer det därför att krävas intrång i individers integritetsskydd och rätt att vara anonyma, som vi inte kan acceptera. Kriminaliseringen leder också till att tjänster utvecklas, där anonymiteten blir total och där grova brott kommer att kunna begås. Vi vill inte ha den utvecklingen.

Vårt mål är att legalisera all nedladdning av material som lagts ut på Internet eller andra forum illegalt. Detta skall bara gälla när enskilda privatpersoner gör det utan vinstsyfte. Skulle en förutsättning för detta vara avkriminalisering av tillgängliggörandet av annans material, måste detta utredas. För att genomföra detta vill vi att Sverige tar initiativ till omförhandling av gällande internationella överenskommelser.

Vi vill att straffet för den som tillgängliggör illegalt material i icke-kommersiella syften inte skall kunna vara fängelse. Detta måste tydliggöras i

upphovsrättslagen. Endast den som tillgängliggör för kommersiella syften skall kunna få fängelse. Enskilda privatpersoner som inte vill tjäna pengar, skall inte straffas.

Kompensationen till upphovsrättshavarna

I dag får upphovsrättshavaren ersättning för nyttjandet av hans eller hennes skyddade verk på flera sätt. Via den så kallade kassettersättningen och liknande system utges ersättning för vars och ens privatkopiering av lagligen tillhandahållna låtar eller filmer. Via avtal och licenser, som administreras av rättighetshavarorganisationer, får de ersättning för andra nyttjanden av deras verk.

Systemen är komplexa och förutsätter många gånger att den enskilde musikern, författaren, fotografen eller konstnären, är medlem i en organisation, som tillvaratar hans eller hennes intressen. Även den som inte är medlem i berörd organisation, kommer att omfattas av avtalen inom området. Samtidigt har många upphovsrättshavare inte rätt till juridiskt eller annat stöd i de ofta dyrbara och långvariga processer som krävs för att de skall kunna tillvarata sina rättigheter i förhållande till distributörer och producenter.

Kassettersättningssystemet innebär att priset på lagringsmedium i handeln till konsumenterna höjs med ett visst belopp. De summor som sedan inkommer, fördelas via Copyswede och uppgick år 2005 till 137 miljoner kronor. Kostnaden för att fördela ersättningen till upphovsrättshavarna, uppgick år 2005 till 4,3 miljoner kronor.

Skulle den avkriminalisering ske, som Miljöpartiet vill se, medför detta berättigade krav från upphovsrättshavarna på kompensation, för en eventuell inkomstförlust. Frågan är dock vilka belopp detta handlar om samt hur dessa belopp skall fördelas.

Redan i dag ser vi ett behov av att se över kassettersättningssystemet, då det relateras till storleken på lagringsutrymmet på det köpta mediet. Dessutom är definitionen av vilka medier som skall beläggas med avgiften, mindre precis.

Slutligen anser vi att avgiften slår oprecist, då den drabbar såväl den som köper lagringsmedier för att lagra upphovsrättsligt skyddat material, som annat material.

Den nya ersättningen

Det finns i dag ett antal olika föreställningar om hur upphovsmännens ersättningar påverkas av att deras material finns tillgängligt via Internet och på andra digitala sätt. Gemensamt för alla debattörer, är dock att de är överens om att Internet öppnar nya oanade möjligheter för marknadsföring och kunskapspridning och för kommersialisering av musik, film, litteratur, konst, foto eller text. Det skulle kunna hävdas att denna utveckling leder till att

Fel! Okänt namn på

videoaffärerna eller skivaffärerna får konkurrens och att de därför tvingas effektivisera sin verksamhet eller drastiskt förändra sitt försäljningssätt.

Vi ser detta som ett fullt naturligt steg i en positiv teknikutveckling. Musiken och filmer från hela världen blir tillgängliga för alla och envar omedelbart, snabbt och enkelt. Stundtals brister dock tekniken och kvaliteten på exempelvis digital musik, så att den inte alltid är lika bra som musik på cd- eller dvd-skiva.

Internet öppnar således nya möjligheter och leder till ökad tillgänglighet för konsumenter och för nya försäljnings- och marknadsföringsmöjligheter av producenter. Exakta mätningar av hur utbudet och efterfrågan ser ut saknas dock. Detsamma gäller uppgifter om vilka som konsumerar, hur de gör detta och vad de konsumerar. En inte alltför kvalificerad gissning är att en typisk konsument av film och musik på Internet snarare är en man i 30-årsåldern än en tjej i 18-årsåldern. Det handlar med andra ord om en typiskt sett köpstark grupp.

Vår bedömning är att de som konsumerar musik, film och program via Internet, i stället för via affären på stan, gör det av flera skäl. Enkelt, öppet dygnet runt, smidigt och lättkontrollerbart. Du får omedelbar bekräftelse på vad du köper. Vi tror inte att priset är det enda som avgör.

Tekniska hinder och nya tvång

Många av de legala tjänster som i dag finns tillgängliga för att legalt kunna köpa upphovsrättsligt skyddat material via exempelvis Internet, har stora brister. De filmtjänster som finns fungerar så att filmen strömmas ner till datorn. För att det ska fungera måste man använda Windows XP med Windows media player och Internet Explorer. Alla de här programmen kommer från Microsoft och tvingar konsumenterna att använda en plattform som inte är öppen och som gynnar enbart ett företag. Utöver det så håller inte filmerna lika bra kvalitet (främst ljudkvalitet), som om du har filmen på dvd (köpt eller nerladdad).

De musiktjänster som finns kräver att du har en viss mediaspelare i datorn för att kunna spela upp musiken. Om en person vill kopiera över musiken till sin portabla mediaspelare, krävs det att personen har rätt mediaspelare för att kunna spela upp musiken. Det går vidare bara att kopiera filerna ett visst antal gånger, sen blir de låsta. Om några år när personen har bytt dator några gånger och mediaspelare ännu fler gånger så kommer han eller hon inte längre att kunna använda den musik eller de filmer som personen köpt. Kan man verkligen kalla det att äga sin musik? Och kan man verkligen kalla det ett alternativ till illegal fildelning, som inte innehåller någon av de här begränsningarna?

Det är fullt tekniskt möjligt att erbjuda plattformsoberoende lösningar. Skälet till att så inte sker är att producenter inom olika branscher har ett kontrollbehov. Det handlar kort sagt om de kopieringsskydd (DRM) som branschen hävdar är en förutsättning för att den skall kunna erbjuda tjänsten att

kunna köpa film, musik eller text via Internet. DRM är näst intill verkningslöst, då dessa skydd hela tiden knäcks och samma dag (ibland till och med innan) som en ny cd släpps finns den att ladda ner. På så vis utgör DRM-skydden enbart en begränsning för de betalande kunderna, medan "piraterna" kan använda verken fritt.

En smart journalist skrev att det handlar om att stänga in konsumenterna i samma format. Detta har bland annat Apple gjort. För att kunna använda dess musiktjänst iTunes Music Store fullt ut måste du köra med iTunes som mediaspelare i datorn och köpa en iPod för att kunna lyssna på musiken var du än befinner dig.

När konsumenten väl har allt det här och ett musikbibliotek på ett par tusen låtar, som har kostat många tusen att bygga upp, så är det inte troligt att konsumenten senare byter tillverkare av mediaspelare eller tjänst för att köpa musik. Då kommer det han eller hon lagt ner pengar på inte att kunna användas längre, detta förstås under förutsättning att den enskilde konsumenten inte använder program som tar bort kopieringsskydden, men då bryter personen dels mot avtalet vid köpet av produkten, dels mot gällande upphovsrättslagstiftning.

Vår slutsats är att de tekniska hinder som finns i dag och det sätt som material på nätet säljs och förmedlas, dels leder till försämrad konkurrens och likriktning, dels leder till att konsumenternas ställning har försvagats. Den konsument som vill vara laglig tvingas att använda vissa operativsystem och är förhindrad att använda lagligt inköpt material. En användare som har Linux och Opera, kommer till exempel inte att kunna använda de legalt tillgängliga tjänsterna.

Vi vill därför att möjligheten att använda tekniska skydd för att försvåra legalt användande av skyddat material skall inskränkas. Detta kan ske genom att kräva öppna standarder för tekniska skydd som alla marknadsaktörer kan använda sig av inom rimliga licensvillkor.

Vi vill vidare att Konsumentverket och Konkurrensverket skall utöva förstärkt tillsyn över hur tillverkare och distributörer av musik, film och olika dataprogram, agerar. Det är uppenbart att konkurrensen nu brister och att konsumenternas intressen inte bevakas.

Vi vill därtill att enskilda konsumenter, som inte kunnat använda sina legalt använda filmer, låtar eller dataprogram på grund av tekniska skydd, enklare ska kunna få skadestånd av den som lagt in skydden.

Slutsatser

Det går inte i dag att beräkna hur musikers, författares och andra upphovsrättshavares ekonomiska situation skulle påverkas av den avkriminalisering vi föreslår. I debatten har det hävdats att en legalisering kan leda till alltifrån ökade intäkter till drastiskt minskade intäkter. Vid en eventuell avkriminalisering måste därför ytterst noggranna studier ske av hur konsumtionsmönstret påverkas och hur upphovsrättshavarnas ekonomiska ställning påverkas. Skulle

Fel! Okänt namn på

dessa studier visa att intäkterna minskar och att de minskar på grund av avkriminaliseringen, måste kompensation ske.

Vi anser att det fördelningssystem för ersättningar som finns i dag i grund och botten är välfungerande. Det finns dock ett behov av översyn för teknik-anpassning och för att garantera att allt upphovsrättsligt nyttjande ersätts, till alla upphovsrättshavare. Skulle mera pengar behöva komma in i ersättnings-systemen, så får det inte ske i form av en bredbandsskatt eller avgift baserad på hur mycket den enskilde konsumenten laddat ned. En sådan avgift vore utvecklingsfientlig och företagsfientlig.

Vi ser hellre att samtliga konsumenter solidariskt ersätter de ökade konsumtionsmöjligheterna genom en höjd och breddad kassettavgift. Skulle detta inte gå att göra fullt ut, tvekar vi inte inför att låta staten delvis bära ett visst ansvar. Det kan då handla om att finansiera en del av ersättningen via utdelning från statliga bolag.

Vi vill ändra dagens ersättningssystem, så att de blir teknikneutrala och garanterar att alla upphovsrättshavare omfattas av dem. Dessutom skall så mycket som möjligt av nyttjandet omfattas av ersättningssystemet.

Vi vill att enskilda kulturutövare och upphovsrättshavare skall ha rätt till rättshjälp på samma förutsättningar som enskilda personer, vid tvister som rör deras upphovsrättsersättning.

Vi vill att en noggrann undersökning skall ske av konsumtionsmönster på Internet m.m. för att få reda på vilka de typiska konsumenterna är, vad de köper och hur de gör det.

Vi vill att en kommande avkriminalisering skall följas av noggranna studier av intäkter till upphovsrättshavarna. Skulle intäkterna minska på grund av avkriminaliseringen skall en kompensation ske.

Vi vill inte införa en bredbandsskatt eller motsvarande.

Vi vill i stället bygga ut och justera de nuvarande ersättningssystemen och vid behov höja avgifterna till systemen. Detta är ett solidariskt sätt att finansiera ökad konsumtion.

Vi vill att Konkurrensverket och Konsumentverket tillsammans med sina europeiska motsvarigheter, arbetar för en förbättrad konkurrens av distributörer av musik, film och andra produkter i Sverige och Europa. Vi är övertygade om att detta leder till ett förbättrat utbud och att upphovsrättshavarna då kan få större intäkter. Skulle inte fler distributörer komma, kan staten behöva vidta åtgärder för att förbättra konkurrensen.

Stockholm den 5 oktober 2007

Per Bolund (mp)

Peter Eriksson (mp)

Jan Lindholm (mp)

Karla López (mp)

Mehmet Kaplan (mp)

Ulf Holm (mp)

Max Andersson (mp)